

דברים פרק ו

- (י) והיה כי יביאך יקוק אלהיך אל הארץ אשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת לך ערים גדולות וטבות אשר לא בנית
 (יא) ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת וברת חצובים אשר לא חצבת פרמים וזיתים אשר לא נטעת ואכלת ושבעת:
 (יב) השמר לך פן תשפח את יקוק אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים:
 (יג) את יקוק אלהיך תירא ואתו תעבד ובשמו תשבע:
 (יד) לא תלכו אחרי אלהים אחרים מאלהי העמים אשר סביבותיכם:
 (טו) כי אל קנא אלהיך בקרבך פן יחרה אף יקוק אלהיך בך והשמידך מעל פני האדמה: ○

תלמוד בבלי מסכת חולין דף יז עמוד א

בעי רבי ירמיה: אברי בשר נחירה שהכניסו ישראל עמהן לארץ, מהו? אימת? אילימא בשבע שכבשו, השתא דבר טמא אישתרי להו, דכתיב: ובתים מלאים כל טוב, ואמר ר' ירמיה בר אבא אמר רב: כתלי דחזירי, בשר נחירה מבעיא? אלא לאחר מכאן; ואיבעית אימא: לעולם בשבע שכבשו, כי אשתרי להו - שלל של עובדי כוכבים, דידהו לא אישתרי; תיקו.

רש"י מסכת חולין דף יז עמוד א

כתלי דחזירי - חזירים יבשים שקורין בקיני"ש.

אלא לאחר מכאן - דהיינו בשבע שחלקו דלא שרא להו רחמנא טומאה אלא בשעת שלל כדכתיב (דברים כ) ואכלת את שלל אויביך וגו' שבע שנים כבשו ושבע שנים חלקו כדאמרי' בפרק אין נערכין (ערכין דף יב).

רמב"ם הלכות מלכים פרק ח

הלכה א

חלוצי צבא כשיכנסו בגבול העכו"ם ויכבשום וישבו מהן, מותר להן לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים, וכן שותה יין נסך, מפי השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב ערפי חזירים וכיוצא בהן.

רמב"ן דברים פרק ו פסוק י

(י) והיה כי יביאך ה' אלהיך וגו' - יזכיר בכאן כי ברבות הטובה יזכור ימי עניו ומרודו שהיה עבד במצרים, ולא ישכח את השם שהוציא מן העבדות הוא לטובה הזאת, אבל יזכור חסדיו תמיד ויירא אותו ויעבוד לפניו כעבד לאדוניו. ועל דעת רבותינו (חולין יז א) ירמוז עוד, כי הטוב הוא אשר ימצא בבתי המלאים מותר אפילו היו שם דברים הנאסרים בתורה, כגון קדלי דחזירי או כרמים נטועים כלאים או ערלה. ואפילו בבורות יתכן שהיה בחציבתן דבר אסור בטיח אשר בהן, או הזכיר הבורות דרך מליצה להזכיר רבוי הטובה, והשליט אותם בכל הנמצא בארץ במותר ובאסור: והנה הותרו להן כל האיסורין זולתי אסור ע"ז, כמו שיבאר עוד (להלן ז כה) לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך וגו', ולכך יזכיר כאן בפרשה שאחרי כן (להלן ז ה) מזבחותיהם תתצו וגו', לאבד ע"ז ומשמשיה, ושאר כל הנמצא בארץ מותר. והיה ההיתר הזה עד שאכלו שלל אויביהם. ויש אומרים בשבע שכבשו, וכן נראה בגמרא בפ"א דחולין (שם): והרב כתב בהלכות מלכים ומלחמותיהם (רמב"ם פ"ח ה"א) חלוצי צבא משיכנסו בגבול הגוים וישבו מהם מותר להם לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם רעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלים אלו האסורים, וכן שותה יין נסך, ומפי השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב ערפי חזירים וכיוצא בהן. ואין זה נכון, שלא בשביל פקוח נפש או רעבון בלבד הותר בשעת מלחמה, אלא לאחר שכבשו הערים הגדולות והטובות וישבו בהן התיר להם שלל אויביהם. ולא בכל חלוצי צבא, אלא בארץ אשר נשבע לאבותינו לתת לנו כמו שמפורש בענין. וכן יין נסך שהזכיר אינו אמת, שבכל איסורי ע"ז היא עצמה ומשמשיה ותקרובת שלה הכל אסור, שנאמר (להלן ז כו) שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא. ואם לא נתכוון הרב אלא להתיר סתם ייבן במלחמה, וכי למה הוצרכנו לדבר זה, איסורי תורה הותרו גזרות של דבריהם יהיו אסורות:

רמב"ן במדבר פרק לא פסוק כג

והזהיר אותם עתה בהגעלת כלי מדין מאיסורי הגוים, ולא אמר להם זה מתחלה בכלי סיחון ועוג שלקחו גם שללם, כמו שאמר (דברים ב לה) רק הבהמה בזזנו לנו ושלל הערים אשר לכדנו. והטעם, כי סיחון ועוג מלכי האמורי הם וארצם מנחלת ישראל היא, והותר להם כל שללם אפילו האיסורים דכתיב (שם ו יא) ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת, ואמרו רבותינו (חולין יז א) קדלי דחזירי אשתרי להו, אבל מדין לא היה משלהם ולא לקחו את ארצם, רק לנקום נקמתם הרגו אותם ולקחו שללם ולכך נהג האיסור בכליהם. וכן בדין הטומאה שהזהירם עתה (בפסוק יט) ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים וגו', כי מלחמת סיחון ועוג בה היו כל ישראל וטומאה הותרה בצבור. ועל דרך הפשט, הזהירם ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים ותתחטאו כדי שלא יטמאו את העם, אבל שם כולם היו שוים בדבר:

רמב"ן במדבר פרק כא פסוק כא

(כא - כב) וישלח ישראל מלאכים אל סיחון וגו', אעברה בארץ - אף על פי שלא נצטוו לשלוח להם לשלום פתחו להם בשלום, לשון רש"י. ועוד אבאר בע"ה במקומו (דברים כ י) כי בכל האומות נצטוו לפתוח להם לשלום, חוץ מעמון ומואב. אבל באמת מה שאמר לו "אעברה בארץ" זה היה משה עושה מעצמו דרך פיוס, כי ארץ סיחון ועוג ירושתם של ישראל היתה כי לאמורי היא, והיה מן הדין שאם יענו שלום ופתחו להם שיהיה כל העם הנמצא בה להם למס ועבדום. אבל משה היה יודע כי ישראל עתה לא יכבשו כל עשרה עממים, והיה חפץ שיהיה כל כבושם מעבר לירדן והלאה, שיהיה מושבם יחד, ושהיא הארץ הטובה אשר היא זבת חלב ודבש, הלא תראה שאם לא בקשוהו ממנו בני גד ובני ראובן

לא היה מניח שם אדם שתהיה לחרבה. וכן שנוי בספרי (תבא רצט) לתת לך, פרט לעבר הירדן שנטלת מעצמך, ועוד אמרו רבותינו (במדב"ר ז ח) בעשר קדושות, שאין עבר הירדן ראוי לבית המקדש ולשכון השכינה, וכן נראה בכתוב שאמר (יהושע כב יט) ואך אם טמאה ארץ אחזתכם וגו'. ולא שלחו אל עוג דברי שלום, כי הוא כאשר ראה כי הכו את סיחון יצא לקראתם למלחמה:

רדב"ז הלכות מלכים פרק ח הלכה א

חלוצי צבא וכו'. איכא למידק בדברי רבינו דמשמע דאירי במלחמת הרשות שאינה משבעה עממים וקרא דמייתי ראייה מיניה איירי בשבעה עממין ותו דאם אין להם מה שיאכלו מאי איריא חלוצי צבא כולי עלמא נמי מותר, ותו דקרא דבתים מלאים כל טוב אפילו בזמן שהם במחנה משמע כדאיתא פ"ק דחולין דבעי ר' ירמיה איברי בשר נחירה שהכניסו ישראל עמהם לארץ מהו אימת אילימא בשבע שכבשו השתא דבר טמא הותר להם דא"ר ירמיה בר אבא אמר רב כותלי דחזירי בשר נחירה מבעיא וכתוב ואלת ושבעת משמע שהכל היה מותר להם בכל זמן והיינו דלא חששו לגיעולי נכרים ולא הצריכו הגעלה לכליהם כאשר הצריכו לכלי מדין לפי שלא היו משבעה עממים. ונראה לי ליישב דברי רבינו דלעולם במלחמת שאר העמים איירי ולא איירי שהם מסוכנים אצל הרעב אלא שאינם צריכין לטרונ לבקש מאכל היתר כיון שכנסו לגבול העמים אם ילכו לבקש מאכל היתר יקומו עליהם העמים ודמיא להא דאמרינן צרין על עירות של העמים ואפי' בשבת אבל קודם שיכנסו לגבול הרי הם כשאר כל אדם ומייתי ראייה מדהתירה תורה בשבעה עממים כל מאכל אסור אפילו בלא צורך במלחמות שאר העמים נחתינן להו דמא תרי דרגי שלא יותר להם אלא ע"י צורך שאין להם מה לאכול ובגבול העכו"ם:

שו"ת רדב"ז חלק ו סימן ב אלפים רה

שאלת פרשת כלי מדין למה לא נאמרה גבי סיחון ועוג שהרי לקחו השלל והביזה:

תשובה כבר קדמך הרמב"ן ז"ל וז"ל והטעם כי סיחון ועוג מלכי האמורי הם וארצם מנחלת ישראל והותר להם כל שללם אפילו האסורים דכתיב ובתים מלאים כל טוב וגו' ואמרו רז"ל אפילו קדלי דחזירי אישתרי להו אבל מדין לא היה שלהם ולכן נהג האיסור בכליהם ע"כ. ואכתי קשה שנראה שלא הותר להם האיסור אלא בשעת המלחמה וכן כתב הרמב"ם פרק ח' מהלכות מלכים וז"ל חלוצי צבא כשיכנסו בגבול הגוים ויכבשו וישבו מהם מותר להם לאכול נבילות וטרפויות ובשר חזיר וכיוצא בו אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים וכו' מפי השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב וגו' משמע שלא הותרו קדלי דחזירי אלא אם הוא רעב ואין לו מה יאכל ואם יביאום בכלל השלל למקומם שיש להם מה יאכלו אסור וא"כ גיעולי כלים אסור וי"נ /וי"ל/ דלעולם שלל הכנעניים מותר היה אפילו בלא רעב כמו שאר השלל אלא שרבינו כלל בתחילת הלשון חלוצי צבא כשיכנסו בגבול הגוים שרוצה לומר אפילו במלחמה שאינה מלחמת כנעניים דאי לא תימא הכי למה כתבו מאי דהוה הוה ולא הותר להם מאכל אסור אלא בזמן שהוא רעב ואין לו מאכל מותר ואע"פ שאין שם סכנה מותר לאכול דבר האסור. והביא ראייה שהרי ארז"ל ובתים מלאים כל טוב שהתירה תורה אפילו קדלי דחזירי א"כ בשאר מלחמות מותר בזמן שהוא רעב והכי איתא בפ"ק דחולין דכל שבע שכבשו הותר להם דבר טמא ואפילו שלא בשעת מלחמה. ובזה תירצנו מה שהקשה הרמב"ן על רבינו בפרשת ואתחנן וא"כ גיעולי כנעניים מותרין גיעולי מדין אסורין ואכתי קשה והלא סתם כלי גוים לאו בני יומם הם ונותנין טעם פגם ונותן טעם לפגם מותר ולמה הוצרכו כלי מדין הגעלה ויש לומר דנותן טעם לפגם מותר בדיעבד אבל לכתחלה אסור לבשל בהם עד שיטהרם כל כלי כראוי לו. ולענין הטומאה תירץ הרמב"ן ז"ל כי במלחמת סיחון ועוג היו כל ישראל טמאים וטומאה הותרה בצבור וטעם זה אינו מכיר שהרי לא הותרה בציבור אלא לקרבן שקבוע לו זמן אבל לא לשאר קרבנות ולא לאכול שאר קדשים ולא היו יכולים לאכול קדשים עד שיזו עליהם שלישי ושביעי וטבילה א"כ גבי סיחון ועוג אפילו היו כל ישראל היו צריכין הזאה וטבילה לאכול בקדשים וצריך לומר לפי שיטתו ז"ל דכיון שהיו שם כל ישראל הוראת שעה היתה שלא יטמאו במגע מתי הגוים דומיא דמה שהתירה תורה טומאה בצבור. עוד כתב ז"ל ועל דרך הפשט הזהירם עתה ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים ותחטאו כדי שלא יטמאו את העם אבל שם כולם היו שוין בדבר ע"כ וגם טעם זה צריך עיון דהתם נמי היו מטמאין את הטף ואת הנשים וכל אותם שלא היו יוצאין מן המחנה למלחמה ותו דבמדין נמי כבר היו נזהרין ויודעין שהנוגע במת הוא אבי אבות הטומאה ומטמא אחרים הילכך הנכון לפי שיטת הרב דכיון שנטמאו כל ישראל והם טמאו את הנשארים במחנה וגם הכלים נטמאו וטורח גדול היה להזות על הכל הוראת שעה היתה שלא תנהוג טומאה זו. עוד יש לומר דעדיין לא נאמר פרשת וכל נוגע בחלל ובזמן מלחמת סיחון ועוג לא היו הגוים מטמאין במגע ובמשא ואע"ג דכתיב בפרשת פרה אדם כי ימות באוהל ומשמע שלא נתמעטו הגוים אלא מטומאת אוהל מ"מ אקרא דהכא סמיך דכתיב וכל נוגע בחלל דהא דנקט אדם כי ימות באוהל לאשמעינן דישראל מטמא אפילו באוהל אבל העכו"ם לא הוזהרו עדיין על מגען עד פרשת מדין עוד י"ל כיון שהותר להם שלל הכנעניים והותר להם הנבילה שמצאו בבתיהם ממילא הותר גם טומאת מגע ומשא כיון שהותרה אכילתן והרי היו בהם כהנים שנצטוו על הטומאה ואם היו חפצים לאכול בשר אדם מותרין היו (דקי"ל) [דקיל] טפי שאין בו אלא עשה וכיון שהותרה אכילתן הותרה טומאתן שאי אפשר זה בלא זה ורמז לדבר ואכלת את כל העמים והכי אמרינן בפ"ק דחולין שהיו מותרין לנחור משללם ולאכול כל שבע שכבשו ולא איבעיא להו אלא נחירה דידהו שהכניסוה עמהם מן המדבר שהיו מותרים בתחילה. כללא דמילתא שבעה עממים הותרו להם לעשות בהם ובשללם כרצונם ולכן לא הוצרך לצוות על גיעולי כליהם ולא על טומאתם ולא על טומאת עצמם מה שאין כן במלחמת מדין שלא היו מכלל ז' עממים. עוד הקשה עליו ממה שהתיר יין נסך וי"ל דרבינו סובר דכל מה שנמצא בביתם מאכל ומשקה אפילו שהוא תקרובת ע"ז הותר להם שלא נאסר להם כע"ז אלא דברים שאינם ראויים לאכילה או לשתייה ואפילו בהמה שעבדוה מותרת היתה באכילה שלא נאסר להם אלא בלקיחה שנאמר ולקחת לך: